

Klic TRIGLAVA

LETO IX.

17. NOVEMBRA 1956.

201.

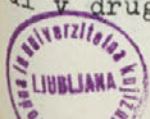
ŽRTEV A-BOMBE

"Samo s tveganjem splošne atomske vojne," je odgovoril vodja herojskega upora Poljakov v Varšavi leta 1944. general Bor-Komorowski na vprašanje nedeljskega angleškega časopisa EMPIRE NEWS, ali bi kaj pomagalo, če bi Zapad vojaško interveniral na Madžarskem.

V tem leži vsa tragedija. Japonska je padla zaradi atomskega napada, Madžarski poskus osvoboditve izpod komunističnega jarma pa iz strahu pred njim. Izgleda, da so se Rusi tega dobro zavedali, ko so poslali svoje čete, da pomedejo s "fašisti" in "kapitalističnimi agenti". "Madžarski borci za svobodo... so šli pre daleč - prezgodaj," je dodal Bor-Komorowski. Kot da je odgovarjal onim emigrantom, ki kritizirajo Zapad, da se ne bori na celi črti proti komunizmu! Kakšno spoznanje za človeka, ki je podobno kot mi občutil grenko resnico v podirajoči se Varšavi leta 1944!

In oni, ki trdijo, da je Tito na žive in mrtve povezan z Moskvo, bi morali pričakovati, da bodo razni Gomulke, Titi in podobni navdušen^o ploskali ruski intervenciji. Saj to vendar kaže, da se komunisti lahko zanesejo, da jih bodo ruski bajoneti obdržali na oblasti! Mi se s takim mišljenjem ne moremo stringjati. Zdi se nam, da so največji pouk iz ruske intervencije na Madžarskem dobili ravno nesovjetski komunisti in da se morajo njim najbolj tresti hlače, zlasti onim, ki hočejo "po lastni poti v socializem". Ni baje Imre Nagy zaman pobegnil v jugoslovansko veleposlaništvo, ko so mu Rusi izpodnesli stolček! Nastop ruske armade je imel za cilj nele ohranitev čistega komunističnega režima, marveč tudi in pred vsem ohranitev sovjetske nadoblasti nad svojimi sateliti. To priča tudi izjava Gomulke na vsepartijski konferenci v Varšavi, ko je rekel: "Potrebno je, da na tanko izpolnjujemo navodila partije in ljudske vlade, da se ne bi znašla Poljska v takšnem položaju, v kakršnem je Madžarska." A Joža Brilej, jugoslovanski delegat v Združenih Narodih, je v debati o položaju na Madžarskem izjavil, da Jugoslovija "v načelu nasprotuje sodelovanju tujih čet", medtem ko je dopisnik BORBE iz New Yorka zapisal: "Z vidika madžarskih koristi in koristi socializma nasploh sovjetski nastop ni bil nič bolj konstruktiven. Arkadij Soboljev (sovjetski delegat v OZN) je zagovarjal z določbami varšavske pogodbe ne samo obstoj sovjetskih oporišč na Madžarskem - česar mu na isti podlagi niso zanikale niti zahodne delegacije - marveč tudi oboroženo intervencijo v zatiranju gibanja, katerega začetni disciplinirani in miroljubni klic se je glasil na destalinizacijo in opustitev protisocialističnega pritiska Rakosijeve družčine." A ravno vztrajanje na tem po slednjem je spremenilo upor proti Rakosi-Gerovi politiki tudi splošni upor proti komunizmu kot takemu. Sovjetska intervencija je ta upor samo še podnetila in spravila s sveta nele "fašiste" marveč tudi vero v iskrenost kakršnekoli komunistične vlade, stalinistične ali drugačne. In ravno v tem so Sovjeti napravili neruskim komunistom najslabšo uslugo. Tito, ki je napravil mir z novimi voditelji v Kremlju in ki je v svojih govorih in izjavah slikal te voditelje v rožnatih barvah ter proglašal konec "more stalinistične dobe", je sedaj verjetno obstal z odprtimi ustmi. Kako naj recimo še prepriča svojega "prijatelja" Nehruja, da iz Moskve zares piha nov veter? Nako naj prepriča ljudi v svoji lastni partiji, da je volk, ki je svoječasno počenjal razne zločine tudi v Jugoslaviji, zamenjal dlako Stalinovo smrtjo? In kako naj komunisti izven Sovjetske Zveze pozivajo socialiste in druge levo usmerjene skupine k sodelovanju v ljudskih frontah?

Izgleda, da je Titov ugled začel nevarno padati in da je bilo potrebno, da Titove glave spregovorijo skozi uradno agencijo TANJUG in povedo, da "si ni mogoče zamisliti in predvidevati, da je v sedanjih razmerah tako na Madžarskem kot tudi v drugih deželah Vzhodne Evrope možna vrnitev k starim režimom." In nato da

lje: "Videti je bilo, da so v zadnjih letih takšno pravilno ugotovitev sprejeli vsi politični činitelji na svetu, ki so realistično gledali na sedanji položaj... Nam v Jugoslaviji kot borcev za socializem, za aktivno koeksistenco in za utrditev miru na svetu jasno, in to smo rekli večkrat, da ni miru in napredka, da ni neodvisnosti v deželah Vzhodne Evrope drugače kot na temeljih socializma. Sleher ni poskus, da bi spremenili položaj v teh deželah na drugačni podlagi, kot je to bilo zdaj na Madžarskem, bi lahko privedel samo do posledic, ki niso v interesu teh narodov in ne ohranitve miru na svetu (možnost sovjetske intervencije, ako bi se kaj takega zgodilo v Jugoslaviji?)... Seveda sodimo, da je negativno samo dejstvo, da se je morala nova madžarska vlada obrniti na sovjetsko armado za pomoč. Uporaba tujih čet pri urejevanju notranjih razmer je v nasprotju z načelnimi stališči, na katerih gradi Jugoslavija svojo zunanjo politiko in ki naj bi prevladovali v mednarodnih odnosih..."

Čemu tako poudarjanje, da je v "sedanjih razmerah" nemogoče doseči izpremembo v deželah Vzhodne Evrope - razen na temeljih socializma? Mar Tito in njegovi računajo, da more priti do "drugačnih razmer" kasneje, ko bo možna izprememba tu di na ne-socialističnih temeljih? In kakšen je to nesmisel, ki se ga v Beogradu najbrže zavedajo, da se je nova madžarska vlada "morala" obrniti na sovjetsko armado za pomoč? Težka je zmeda in kriza v Titovih krogih! Težko je govoriti o "različni poti v socializem" in o odnosih z Velikim Bratom, o enakopravnosti in ne-vmešavanju v notranje zadeve, ko pa ti pred očmi migljajo prispedobe o ruskih tankih v Budimpešti, Berlinu, Poznanu! In da bi bila mera polna, je PRAVDA objavila napad pritlikavega albanskega stalinista Envera Hodže, v katerem dolži za sedanje razmere v satelitskih deželah - Tita in njegovo "specifično pot v socializem". Pa ne da je imel prav Eisenhower, ko je podprl svojo prošnjo za nadaljno ekonomsko pomoč Jugoslaviji z argumentom, da Sovjeti še vedno ogrožajo Jugoslavijo, če prav se tega Titov režim ne zaveda v celoti?!

Zapad bo iz madžarske tragedije potegnil nedvomno koristen zaključek: Udari ti je treba po pastirju in razkropile se bodo ovce. Poleg rušenja komunistične autoritete v satelitskih deželah je življensko važno, da se porušijo temelji Krmolja. Ali se bo Zapad pri tem poslužil kakega modernega Samsona ali pa samo trojanskega konja je postranska stvar. Toda edino to bo rešilo iz okovov sovjetskega imperializma ne samo protikomuniste marveč tudi preplašene ovce Titovega, Gornikinega in Nagyjevega kova. Takrat bo prišel morda tudi čas, ko se bo uresničil sen nekega jugoslovanskega komunističnega inženirja, ki je pred dnevi izjavil dopisniku NEWS CHRONICLE: "Bojim se, da bodo Madžari plačali za svoj ponos. Toda kako čudno bo izgledal tisti dan, ko se bodo delavci širom sveta združili proti Rdeči Armadi." Ali morda stojimo pred novim spopadom med Titom in Moskvo?

Urednik

JUGOSLOVANSKA KRONIKA

Enver Hodžin članek v moskovski PRAVDI je bil sprejet v Beogradu z mešanimi občutki. Jugoslovansko časopisje skuša prikriti svojo zadrego z besnimi napadi na Anglijo in Francijo zaradi njihove intervencije v Egiptu in s tem dokazati, da je Jugoslavija ostala zvesta komunistični stvari. Toda poročila govore, da se nad jugoslovanskimi komunisti zopet zbirajo črni oblaki in da skušajo staliniisti zvreči vso krivdo za nered na Madžarskem in uporniško razpoloženje na Poljskem na Tita.

BORBA se je zato pritožila, da priznava vzhodno-evropski komunistični voditelji Jugoslavijo za "socialistično deželo" samo, kadar jim to koristi, a kadar so njihovi "interesi" drugačni, označujejo Jugoslavijo kot deželo, ki podtalno rovavi proti "socialističnemu taboru".

Tito je poslal Eisenhowerju čestitke ob njegovi ponovni izvolitvi za predsednika Združenih držav.

Sekretar jugoslovanskega veleposlaništva v Budimpešti, Milenko Milovanov, je bil ubit za časa neredov. Ustrelil ga je baje nek sovjetski vojak, ko je opazoval poulične boje z okna veleposlaništva.

LJUDSKA PRAVICA, organ komunistične partije Slovenije je ob obletnici Oktobra = ske revolucije objavila uvodnik, v katerem poudarja, da so se komunisti oddaljili od Leninovih izročil. "Revolucionarno navdušenje delavcev... je postopoma zame njal aparat, ki se je čedalje bolj polasčal oblasti in menil, da je poklican mi sliti, delati in odločati v imenu milijonov ljudi." Jugoslavija je začela odstra njevati te ovire "na specifičen način in (Dalje na 4.str.)

I. Jenko:

SVOBODA JE NALEZLJIVA

II.

Razpravljati o tem, če je Tito manjši komunist od Kruščeva, nima smisla, ker bi bilo napak izhajati iz te točke. V vprašanju vendar ni njen komunizem ampak različnost činiteljev, ki odločajo in ki določajo taktiko in delno celo strategijo enega in drugega.

Titov upor proti Stalinu je sprožil dalekosežen proces, ki ga ni mogoče več kontrolirati. Stalinova smrt in sledeča destalinizacija pa sta nato spravili v gibanje sile, ki nosijo zdaj sovjetske oblastnike seboj, ne da bi točno vedeli, kje se bo vse to ustavilo.

Bistvo Titove herezije je bil odpor proti istovetenju komunizma kot religije s sovjetsko velesilo kot oblastjo. (Saj je, po Kruščevem priznanju, Stalin hotel satelizirati celo Kitajsko, kar je skoro privedlo do Maočetungovega odpada.) S tem se je pričelo; toda kakor hitro ni bilo v komunističnem svetu več skupnega izvora avtoritete, potem tudi same doktrine ni bilo mogoče več ohranjati v svoji izvirnosti. Tako je po sili razvoja in celo s pristankom Kremlja prišlo do "različnih poti v socializem".

Ob normalizaciji odnosov med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo pride mo nujno do vprašanja, če more Tito zdaj zaupati Kremlju. Gotovo pozna komunistične metode in sredstva. Obenem pa ne more mimo dejstva, da mora jo tudi v Kremlju računati s strateškimi potrebami Sovjetske zveze, ki niso danes niti najmanj drugačne, kot so bile za časa ruskih carjev. Končno to potrjuje tudi ojačani vpliv sovjetskih maršalov. Po drugi strani mora Tito s svojo kamarilo upoštevati strateške in s tem gospodarske potrebe Jugoslavije, od čije neodvisnosti je vendar v celoti odvisna ne le njegova osebna sreča ampak tudi sama oblast in posest.

Ali ni vendar jasno, da bo Jugoslavija bolj varna, če bodo satelitske države neodvisne od Moskve? Ali ni razumljiv preplah v Beogradu, če za jugoslovanskimi mejami vre? Toda niso samo strateški ampak tudi idejni in celo osebni razlogi, - mar Tito ni krvav pod kožo? - ki silijo Tita, da zahteva neodvisnost vzhodne Evrope od Kremlja? Tako zavzemanje namreč znova in znova potrjuje pravilnost njegovega upora in mu obenem ponovno priznava pravico, da lahko tudi on tolmači marksistično doktrino. Kajti tudi on, enako kot oni v Moskvi, stremi za tem, da bi ves svet postal komunističen. Med seboj se razlikujejo samo v taktiki, delno tudi v strategiji, v uporabi sredstev in v razčlembi položaja.

Ker je bila Jugoslavija pri teh ocenitvah manj prejudicirana, je lahko bolj realistično opozarjala Kruščeva na razvoj v satelitskih deželah. Tito je priganjal k pospešeni destalinizaciji, ki bi olajšala moro diktature in s tem okrepila ne le položaj samih kompartij v teh deželah ampak posredno tudi same Sovjetske zveze, če se bo ta lahko manj zanašala na silo in bolj na tovariški odnos tamkajšnjih komunistov. Tito je opozarjal Kruščeva, da v narodih vre in da je treba pohiteti z reformami. Kot smo videli, so se celo Jugoslovani ušteli, ker je prišlo do madžarske revolucije. Ljudskih čustev pač ni mogoče kontrolirati, kot je malo prej rekel Gomulka. Tito je tudi predočil Sovjetom, da je odvisnost satelitskih partij poglavitna ovira, da komunizem ne more zajeti neopredeljenih milijonov Azije, ki se mu upirajo prav zato, ker je v njem **preveč** sovjetskega imperializma. Toda Rusi se boje, da bi taka neodvisnost pomenila konec sovjetske kontrole nad vzhodno Evropo, dasi so dali Titu prav glede Azije in Afrike. A Tito jim je dal prav, da so prehitre spremembe nevarne, ker bi prenašli ukrepi lahko oslabili vrhovnost partije.

Kaže, da so na Jalti končno prišli do nekakega kompromisnega in časnega zaključka, ki dovoljuje postopno rast neodvisnosti a obenem dovoljuje uporabo zavor, če bi to le bilo potrebno.

Toda takoj zatem je zavrelo na Poljskem, kjer so komaj še rešili položaj, dočim je na Madžarskem že šlo v skrajnost in je bila potrebna uporaba surove sile. Stojimo pred vprašanjem, če bo zdaj Moskva še mislila na postopno neodvisnost satelitskih dežel ali pa bo pričela z vsemi mogočimi sredstvi zatirati neodvisno titoistično mišljenje.

Ali more Zpad pri tem vplivati na rešitev tega vprašanja?

(Dalje drugič.)

"ZA VAŠO IN NAŠO SVOBODO"

(Dopis)

5. novembra zvečer, ko so po vsej Angliji goreli kresovi, je bila v Londonu naznanjena ustanovitev "Odbora za pomoč madžarskim borcem za svobodo". Njegov namen je zbrati vsaj 1500 prostovoljcev, ki bi se priključili podtalnemu gibanju na Ogrskem. Denar, ki ga odbor zbira, naj bi bil za nakup opreme in orožja ter za prevoz prostovoljcev na bojišče. Ta novi begunski odbor nima prav nobene zveze z že obstoječimi madžarskimi emigrantskimi organizacijami, ki imajo popolnoma drugačne namene. Začetni uspeh je bil kar dober: nad 600 prostovoljcev, v glavnem madžarskih beguncev iz Velike Britanije; toda med njimi so tudi desetine britanskih študentov iz Londona, Manchesterja, Derbyja, Nottinghama itd. Celotno dvanaest padalcev, ki so bili v angleški armadi med drugo svetovno vojno, se je prijavilo. Računajo, da bi bilo treba okoli 20.000 funtov za preskrbo in prevoz prve pošiljke - 500 prostovoljcev. V prvih dveh dneh je odbor nabral 2000 funtov. A ker zanima ne za Madžarsko raste, je upati, da bo zahtevana vsota kmalu dosežena.

Prav gotovo bo preskrba orožja in način vstopa v Ogrsko predstavljala največjo težavo. Toda g. Hajdu, ki odboru predseduje, je izjavil, da ve, kje se orožje lahko kupi. Prostovoljci naj bi zapustili Anglijo povsem legalno, delno naj bi potovali tudi "po zraku", - več pa seveda ni bilo povedano.

Odbor trdi, da obstoja na Madžarskem osrednja ilegalna organizacija, ki bo vodila tudi gverilo. Stiki med to organizacijo in londonskim odborom so vzpostavljeni. Sicer pa so ustanovitelji te akcije mnenja, da madžarska stvar še daleč ni izgubljena, ker da so prišli v njihovo domovino tisoči sovjetskih tankov. "Nihče, ki pozna naravo našega naroda, ne bo to verjel. Ilegala se bo lahko borila v naših gozdovih in hribih mesece ali celo leta!"

Formalno sta bila o ustanovitvi in namenu odbora obveščena Sir Anthony Eden in ameriški veleposlanik.

Ni dvoma, da se tudi slovenski begunci divimo madžarskemu junaštvu. Toda ali res ni nobenega načina, da bi tem ljudem tudi mi pomagali, saj nas vendar tare ista mora - komunizem? Ne glede na to, da obstojajo gotove politične razlike med nami in Ogrji, je vendar v našo korist, če se svobodna cona razširi čim dlje proti osrčju Rusije in čim dlje ob mejah Jugoslavije. Na dolgo dobo bo tudi to koristilo naši svobodi. Če že ne gremo prelivat svojo kri na Ogrsko, zakaj ne bi njihovi stvari pomagali vsaj s skromnimi denarnimi prispevki?

Toda vsaka pomoč bo izdatnejša, če bo nekako organizirana. Zakaj se ne bi "Klic Triglava" lotil tega posla in ustanovil recimo Sklad "Za vašo in našo svobodo", v katerega bi se stekali naši šilingi? Mislím, da bi bil to lep in organizirani izraz naše solidarnosti z Madžari.

Iz Uredništva Klica Triglava: Vsem, ki žele pomagati s svojimi prispevki zgoraj omenjenemu odboru, priporočamo, da to store neposredno na naslov: "United Kingdom Committee for the Assistance of Hungarian Freedom Fighters", 56 Edgware Road, London W.1. Bančni račun teče tudi pri National Provincial Bank, Edgware Road Branch. Manjše prispevke pa je Klic Triglava pripravljen posredovati tudi sam.

JUGOSLOVANSKA KRONIKA

(Dalje z 2.str.):

v specifičnih pogojih po letu 1948. Sovjetska zveza je začela razbijati te ovire prek dogodkov, ki so prišli do izraza na 20. kongresu. Poljska jih razbija na specifičen način... Najbolj žalostni izrazi razbijanja ovir so se pokazali... na Madžarskem. Tu je prišla med drugim do izraza zbežnost, brezbržnost in otopenost dela komunistov, mimo katerih je šlo življenje, komunistov, ki so otopeneli na starih nazorih."

Grški predsednik vlade in zunanji minister bosta začetkom decembra uradno obiskala Jugoslavijo. Izgleda, da bo Balkanski Pakt morda zaradi najnovejših dogodkov zopet pridobil na pomenu.

Obvestilo: Uprava Klica Triglava želi pojasniti, da je docela v redu, ako so Postal Orderji, s katerimi poravnate člane narino, "crossirani" in izstavljeni na Klic Triglava. Opuščati pa je treba oznako pošte, pri kateri so izplačljivi.

KLIC TRIGLAVA izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Naročnina znaša 24/- letno, 6/- četrtletno, odn. odgovarjajoča vsota v drugem denarju. PRIPOROČAJTE K.T!

R A Z G L E D I :

KNEZ PAVLE. - Časopis GLAS KANADSKIH SRBA je objavil 9. avgusta t.l. članek pod naslovom: "Za boljše razumevanje dogodkov v marcu 1941". Kraljevska jugoslovanska vlada je baje po prihodu v London izdala brošuro v angleščini na 31 straneh pod naslovom PRINC PAUL OF YUGOSLAVIA. Ta brošura, trdi GKS, je bila zaupna in namenjena samo v informacijo krogov v Londonu, t.j. vplivnim Angležem, katere je zanimala vloga kneza Pavla v političnem življenju Jugoslavije. Cilj brošure je bil baje "ugotoviti odgovornost za podpis Trojnega pakta 25. marca 1941".

Stvari, katere je objavila ta brošura, so se tikale in se še tičejo neposredno jugoslovanskih narodov. Vprašanje je, zakaj je tedanja jugoslovanska vlada v Londonu smatrala za potrebno, da skriva dejstva o vlogi kneza Pavla pred narodom, a o njih obvesti Angleže? Duh, ki je vladal v našem nekdanjem političnem življenju, je zares čuden! Včasih dobi človek vtis, da so bili skoro vsi odgovorni politiki najnavadnejši agenti te ali one velesile! Morda se bo kdaj našel kdo, ki bo točno ugotovil, v koliko in kako so poedini vodilni politiki predpostavljali svoje osebne interese, ali pa interese kake velesile, pred interese svojega naroda.

Evo nekaj odlomkov iz brošure, ki jih je objavil GKS:

"Odločitev o pristopitvi k Trojnemu paktu je mogel sprejeti samo knez Pavle sam. Hrvati in Slovenci, ki so bili v vladi, so prepustili knezu, da docela sam vodi zunanjo politiko. Na srbski strani sta na zunanjo politiko lahko vplivala edino Cvetković in Cincar-Marković, ki je izjavljal: 'Jaz delam samo kot uradnik. Ako bi jaz rekel belo, a knez Pavle črno, bi jaz ponovil, da je črno...'. Ko se je razvedelo, da se tudi Dragiša Cvetković ni strinjal s knezovo politiko v pogledu pakta, je predstavljalo veliko presenečenje. Cvetković je namreč usodnega 27. marca trdil, da ni kriv za podpis pakta in kot dokaz pokazal memorandum, katerega je napisal lastnoročno in predal knezu Pavle na sestanku Kronskega Sveta, ki je imel za nalogo sprejeti končno odločitev o paktu. V tem memorandumu je Cvetković navedel vse težke posledice, ki bi jih povzročilo sprejetje pakta, in se izrazil proti takemu dejanju. Kljub temu sta skupno s Cincar-Markovićem odšla in podpisala pakt. Cvetković je žrtvoval svoje mišljenje proti paktu, da bi se obdržal na oblasti; kar pa je zaviselo od kneza."

Iz brošure se baje tudi vidi, da je turška vlada ponudila knezu in jugoslovanski vladi vojaški sporazum, ki naj bi preprečil vhod nemške vojske v Bolgarijo. Jugoslavija in Turčija naj bi Nemčiji zagrozile z vojno, ako bi nemška vojska vkorakala v Bolgarijo. Knez Pavle je to ponudbo turške vlade docela ignoriral. Januarja 1941. je knez naročil jugoslovanskemu ambasadorju v Turčiji, da obvesti nemškega ambasadorja v Ankari, von Papen-a, da je knez Pavle zaradi Nemčije odbil zavezništvo s Francijo, razbil Malo Antanto in oslabil Balkanski Sporazum.

V brošuri se nadalje trdi, da je bil knez Pavle od 1939. leta dalje nekoliko krat na tajnih sestankih z Goeringom, Ribbentropom in Goebbelsom izven Jugoslavije. "Spomladi 1940. leta," navaja brošura, "je dr. Beneš, predsednik Češkoslovaške, obvestil kneza, da bo poskus izogniti se vojni z Nemčijo z dajanjem koncesij Berlinu brezuspešen, ker je Beneš imel definitivna poročila, da je nemški generalštab že pripravil načrt za napad na Jugoslavijo, ki se bo izvršil v najpovoljnijem trenutku za Nemce!"

Kaj je bil razlog za tako delovanje kneza Pavla? Brošura pravi, da je bilo zelo verjetno, da je hotel knez Pavle dobiti prestol zase. Biti kralj, diktator, neke balkanske države je nedvomno zelo pridobiten posel. A da ni prišlo do puča 27. marca in če bi Nemčija na koncu vojne zmagala, knez Pavle bi bil morda danes kralj Jugoslavije.

Ali so dejstva v brošuri točna? Ne vem. G. Cvetković, ki sedaj živi v Parizu, kjer se nahaja tudi knez Pavle, je svoječasno trdil, da je knez verjel v zmago anglo-amerikancev in je hotel s sporazumi s Hitlerjem samo pridobiti na času, tako da postavi Jugoslavijo na stran anglo-amerikancev v najpovoljnijem trenutku. To je vsekakor eno pojasnilo. A drugo je, da je knez verjel v zmago Nemčije, odnosno v najboljšem slučaju, da ni bil gotov, katera stran bo zmagala, pa je čakal, da položaj postane jasnejši.

Kaj in v čem je resnica? Namesto da še nadalje operiramo z lepozvenečimi čerčiljanskimi frazami, kako je "Jugoslavija našla svojo dušo", in vodimo nekakšne metafizične razprave o vrednosti 25. ali 27. marca, je skrajni čas, da odgovorni srbski, hrvaški in slovenski politiki v emigraciji iznesejo pred svojo smrtjo vsa dejstva na svetlo in prepustijo vsakemu poedincu, da pride do odgovarjajočih zaključkov na njihovi podlagi. Mi nismo niti gomila slaboumnih niti mladoletnih. Ako je vzrok njihovemu molku strah, da bodo izgubili kos kruha, ki ga poedinci preje-

majo od Amerikancev ali Britancev, potem naj to tudi povedo. Simpatije, katere gojimo napram demokratskemu Zapadu ne bodo zmanjšane, toda skrajni čas je, da zve mo resnico, celo resnico o dogodkih iz preteklosti. Mi smo posledice teh dogodkov občutili na lastnih hrbtih!

TITO IN PATRIARH

Muenchenska zboriška ISKRA objavlja 15.septembra tl. daljši članek pod na = slovom "Ob priliki nekega odlikovanja", v katerem pravi med drugim: "Odlikovanje je izraz priznanja za izredne zasluge onemu, ki daje odlikovanje... Jožef Broz - Tito je odlikoval patriarha srbske pravoslavne cerkve Vikentija Prodanova z "Redom jugoslovanske zastave prvega reda". V pojasnilu odlikovanja je rečeno, da je patriarh odlikovan "za zasluge pri razvijanju in utrjevanju miroljubnega sodelovanja in prijateljskih odnosov med FLRJ in drugimi državami". Tito je odlikoval Vikentije Prodanova ob priliki njegovega rojstnega dne... Kakšne usluge je napravil patriarh Vikentije Titu in njegovemu režimu, da ga je bilo potrebno odlikovati s takim redom? V čem so te "zasluge" za razvijanje in utrjevanje sodelovanja z drugimi državami? Patriarh Vikentije je bil samo enkrat v inozemstvu odkar se nahaja na prestolu srbskih patriarhov, in to, ko je šel v Grčijo, kar je imelo čisto cerkveni značaj. Njegove "zasluge" so v tem, da je prisostvoval sprejemom, ki jih je Tito prirejal, in v ničemer drugem. A kljub temu je bil odlikovan in to brez vsakega posebnega razloga... Zakaj torej? Prav gotovo ne zaradi dobrega in marljivega upravljanja cerkve... Vse nas, ki smo vdani cerkvi, je bolelo in skrbelo dejstvo, da se patriarhov glas ni niti enkrat slišal v obrambo starega in zasluznega metropolita Arsenija ali pa mladega mučenika Varnave... Preko mučeništva velikega števila srbskih pravoslavni duhovnikov, padlim od krvniške komunistične roke, sprejema njihov duhovni poglavar odlikovanje iz rok njihovega morilca... S tem, da se je patriarh Vikentije udinjal režimu, je pogazil sveto prisego srbski pravoslavni cerkvi in narodu... Službo Titu in prijateljstvo z njim je predpostavil službi Kristusu... To, kar se je zgodilo z Vikentije Prodanovom, je velika nesreča za mučeniško srbsko pravoslavno cerkev. To je globoka in neutolažljiva tragedija človeka, ki se je izneveril svoji lastni, od nikogar izsiljeni prisegi. To je popolni moralni zlom in padec, ki bo imel težke posledice za cerkev in narod... To je izdaja, strahopetnost ali lahkomiselnost..."

B. SIMONIČ

PISMO UREDNIKU

"Hrvatsko vprašanje v emigraciji". - G.urednik! Čutim, da je g.Simonič hotel v svojem članku (KT 198) povedati z drugimibe sedami, da je vsaka državna zveza več na rodov nemogoča, če nad njo stalno visi Damoklejev meč, da se bo razbila, ker utegne zdaj zdaj kak narod izstopiti iz te skupnosti. Tako stališče se mi zdi razumljivo in v tem se strinjam z g.Simoničem. Toda okoliščine našega praktičnega primera - Hrvatov v Jugoslaviji - narekujejo manj dogmatično stališče:

Ne smemo pozabiti, da je prva Jugoslavija nastala na osnovi ideje enega troimenega naroda, ki pa zaradi razvoja da = nes ni več življenska. Če se sklicujemo na hrvatski Sabor, potem ne smemo prezreti, da je taisti sklenil 29.oktobra 1918., naj bodoča skupna ustavodajna skupščina odloči "s kvalificirano in v naprej odrejeno večino, izključujoč popolnoma vsako majorizacijo"; kot vemo se to ni zgodilo in je bila prva vidovdanska ustava sprejeta proti volji velike večine Hrvatov (in drugih). V velikem vprašanju pa je tu

di "svobodna volja hrvatskega naroda" v letu 1918., kajti tedanji hrvatski Sabor, ki se je izrekel za skupno jugoslovansko državo, ni bil demokratični predstavnik naroda, saj volilna pravica ni bila obča, ampak vezana na odrejeno stopnjo izobrazbe ali višino plačanega davka. Lahko bi dalje omenil še Ženevsko deklaracijo in podobno.

Vendar bi jaz vse to enostavno odpisal. Če kljub temu namreč še vedno zastopamo stališče, da je prva Jugoslavija nastala po "svobodni volji" njenih narodov, potem ne moremo mimo dejstva, da je prav volja enega od teh narodov to skupno državo l.1941. tudi razbila. In da so temu razbitju sledili takšni pokolji, ki zares načenjajo samo jugoslovansko idejo. In tu se je treba ustaviti, kajti po teh usodnih dogodkih na rodi Jugoslavije niso imeli prilike, da bi se na svoboden način izrekli, če skupno državo res še hočejo. Saj vendar ni ma nobenega smisla - razen pod diktaturo!

(Dalje na 8.strani)

SEJM BIL JE ŽIV V DAMASKU

(Od posebnega dopisnika.)

Damask - kakor rožmarin - ima svoj duh, naj bo zelen ali pa suh. Ponaša se, da je najstarejše stalno naseljeno mesto na svetu. Svetopisemski dogodki se tu = kaj ne zde davna preteklost. Še danes obstoja ulica, ki ji pravijo Ravna - a zdaj jo imenujejo Bagdadska cesta - in del obzidja, kjer so v košari spustili sv. Pavla na varno. V taki okolici se ti zdi, da je komaj od včeraj srednjeveška Omajadska mošeja, kjer je baje grob sv. Janeza Krstnika. Do nje prideš skozi dolg pokrit bazar, ki se ti zdi, da je posebno nastavljen kot past za tujce in kjer so se men da arabski trgovci zarotili, da bodo obrali vsakega tujca do suhega.

Za svojo prastaro preteklost in sedanji obstoj se mora Damask pač zahvaliti vodi, ki priteka z gorovja, ob katero se pritiska mesto. Vse naokrog je pušinja in le mesto z bližnjo okolico ostane zeleno preko dolgega suhega poletja. A naj bo zeleno ali pa suho, vse mesto preveva duh, ki se stopnuje od rahlega ščegetajočega, ko stopiš iz modernega hotela, do zaudarjajočega v starem delu mesta. Zdi se, da se tisoči psov podpisujejo ob vsakem zidu. A psov nisem mnogo opazil.

V Damask sem prišel predvsem z namenom, da si ogledam 3. mednarodni sejm, ki je bil odprt ves september - in še posebno seveda jugoslovanski paviljon na tem sejmu. Damaščanski duh na razstavišču preskrbuje reka, ki se leno pretaka po sredi in ga povečujejo vodometi, ki brizgajo rečno vodo, razsvetljeno v pisanih barvah. Ko govorim o reki, sicer pretiravam, kajti posekal bi jo ljubljanski Mali Graben; a v teh krajih je tekoča voda dragocenost in posebnost. Medtem ko se mi je zdelo, da v glavnem služi za odlagališče odpadkov, sem tudi opazil, da je nekaj optimističnih Arabcev lovilo ribe v njej; a nek prodajalec osvežilnih pijač je zajemal z vedrom vodo iz grabna. Ker sva se malo preje okrepčala pri njem, se bojim pomisliti, za kaj jo je uporabljal.

Na prospektu pravi, da se sejm odpre ob štirih popoldne. Ob pol petih je bilo še vse zaprto, a ko sva pomolila potne liste pod nos, so naju med prvimi spustili noter. Večina paviljonov je razvrščena v obliki dolge klobase, ki je zašpiljena s paviljonom sirijske državne administracije. Ta je "obkrožen s paviljoni arabskih držav - dokaz, da je arabski narod nerazdvojljiva enota," kot pravi pro spekt v značilni arabski zgovornosti. Paviljon kaže grafične slike šolstva in javnih del in podobnih zadev, fotografije, slike, modele in majhno lokomotivo, ki se vozi sem in tja sredi paviljona.

Sirija ima nizek življenjski standard. Glavna pridobitvena panoga je polje = deljstvo - in to se zdi v tej pusti deželi žalostna zadeva. V paviljonu sirijske industrije je najpomembnejši damast in ročna dela. Privlačne so lesene škatlje, na katerih so v mozaičnem vzorcu vdeleni drobni kosci različnih lesov. Izdelovanje takega drobnega vzorca na škatlji zahteva dobre oči in mnogo časa. Osupla sva ob celotnem pohištvu, pokritem s prav tako drobnim vzorcem, ki je bilo razstavljeno. V tem paviljonu sem tudi žalostno propadel kot fotograf. Opazil sem ofi = cirja Arabske Legije z ženo: oba sta bila visoke postave in žena je bila privlačna z majhnim zlatim uhanom v nosnici, tetoviranimi črtami na čelu in v dolgem haljastem vezanem oblačilu preko dolgih hlač. Ko sem ga vprašal, je oficir z odločnim "no" pregnal vsako misel na fotografiranje.

Duh Glubb Paše

Dovolj sem imel prilike, da fotografiram vojake Arabske Legije, ko je po razstavišču prikorakala godba in se ustavila pred jordanskim paviljonom. Bilo je nekaj posebnega slišati drobovje pretresajoče škotske dude. Osebnostno si težko predstavljam kaj bolj "britanskega". Tukaj pa je korakala arabska godba v arabskem okolju ob zvokih britanske vojaške glazbe.

V uniformah angleškega tipa z arabskimi pokrivali Jordanci pač ne bodo mogli čez noč izbrisati spomina na Glubb pašo. Čudno se tudi vidi, da se arabska država oglašuje kot "svetopisemska dežela". A Jordan s starim delom Jeruzalema, z reko Jordanom, kjer je krščeval Janez Krstnik, in drugimi svetopisemskimi kraji se zanaša na tujski promet, ki ga privlači Sveta dežela.

Egipt kot vodilna arabska sila si na sejmu pretirano prizadeva, da bi pokazal svojo mogočnost. Za tujca je paviljon z mnogimi napismi in poceni industrijskimi izdelki dolgočasen. Arabce pa morda navdihuje in navdušuje neprekinjeno prikazovanje filma o egipčanski armadi. Slika predsednika Naserja je najbolj pogosta ne samo na razstavišču, temveč tudi v izložbah trgovin in trgovinic vseprek po Damasku. Veter Sueške krize je v Siriji vzdignil mnogo prahu.

Med paviljoni zapadnih držav se odlikuje zahodnonemški, ki se preko trate in vodometov gleda s paviljonom "Nemške demokratične republike". Nemci z zahoda so se potrudili in so dobro prikazali svojo industrijo, ki ima na Srednjem vzhodu ugodno tržišče. Razočarala sta angleški in ameriški paviljon. Oba se za privlačnost zanašata na televizijo. Angleška tvrdka PYE ima v paviljonu televizijski studio in prenos lahko opazuješ na mnogih sprejemnikih razobešenih okrog paviljona. Ameriški prijem te zamisli je mnogo bolj privlačen za Arabce. Televizijska kamera enostavno snema množice pred paviljonom in kar tare se ljudi, ki bi radi sami sebi pomahali in se videli na televiziji, pa čeprav le kot neznamenit obraz v množici.

Razstave v obeh paviljonih pa so bile pripravljene le mimogrede. V angleškem je mnogo majhnih predelkov in v vsakem ta ali ona tvrdka razstavlja svoj stroj ali pa le svoje plakate. Najbolj vpadljiva je razstava dobro znanega pralnega praška, kjer vidiš skladovnice pralnih praškov in nič drugega. V ameriškem paviljonu kažejo prerezano kravo - narejeno, ne pravo - in kako se v njej dela mleko. Poljedeljski stroji so razvrščeni ob strani obeh paviljonov.

Vzhodne države, z SSSR v največjem paviljonu na čelu, so si jasno zadale trdno določeno nalogo: prikazati sijajni industrijski napredek pod socializmom. Pri tem kaj klaverno izpade Albanija, ki v enem kotu razkazuje nekaj kamnov raznih rud, na steni za temi kamni pa diagram prikazuje razvoj čevljarke industrije. Poleg tega vidiš nekaj kep premoga, nekaj narodnih ročnih del in nekaj čibukov.

Bolgarija se v prizadevanju, da dokaže industrijski vzpon, bolje odreže. Stružnice in podobni orodni stroji iz tovarne Vlko Červenkov zavzemajo častno mesto. Kljub temu, da je sam Vlko s propadom Stalinove glorijske izjube izgubil na ugledu, se ta "metalnotehnični zavod" očitno še ni rešil kulta osebnosti. Nadalje razstavlja jo nekaj okornih čevljev in slabih bombažnih tkanin. Odeje so bile grobe in primerne za konje. Na drugi strani so razkazovali živilsko industrijo in tobak. Večina konzerv in steklenic, vključno slivovko, je imela napise v nemščini.

Vsi paviljoni komunističnih dežel so si v bistvu tako podobni, da bi prav lahko obesil eno tablo pred drugega, ne da bi povzročil mnogo zmede. Pred paviljonom so razstavljeni težki stroji in črpalke za namakanje, ki je tako važno v sirijskem poljedeljstvu. V samem paviljonu zavzemajo častno mesto orodni stroji. Ne kje so razstavljeni poljedeljski stroji. Tipičen za to ureditev je madžarski paviljon in romunski se komaj razlikuje. Pač: Rumuni razstavljeni nekaj petrolejskih strojev.

Češkoslovaška se ponaša z mnogo spretnosti in mnogo blaga, ki je dobro razstavljeno. Kakor vzhodna Nemčija razstavlja tudi navadno in tehnično steklo, fotografske aparate in take razkošnosti kot kuhalnike, hladilnike in radio gramofone, poleg koles in motociklov ter knjig in slik. Čehi so naju tudi skoraj prisilili, naj obiščeva njihovo deželo. Porinili so mi v roke letak, na katerem "Čedok" iz Prage obljublja vse usluge turistom in ponuja hotelsko prenočevanje od 4.10 do 11.20 dolarjev na dan. (Konec prihodnjic)

(Pismo uredniku.- Nadaljevanje s 6.str.)
obnavljati enemu ali drugemu narodu vsiljeno državo! Bi se g.Simonič želel vrniti v tako prisiljeno Jugoslavijo? Jaz pač raje ostanem v Angliji in tu dočakam drugo neizbežno razsulo...

Smisel neke države ni v tem, da se za vsako ceno ohranja ali obnavlja, temveč v tem, da resnično zadovoljuje svoje državljanke.

Tako ne vidim dosti smisla v emigrantskem pogrevanju preteklosti, ker na ta način ne bomo nikdar prišli skupaj. Za bodočnost, in samo ta je važna, bo namreč odločalo samo eno: volja jugoslovanških narodov, če bodo skupno državo hoteli. Podobno kot je za obstoj naroda odločilno samo eno: zavest ljudi, da tvo-

rijo ta narod.

Zato bi rekel, da upoštevajoč ti dve osnovi - za narod in za skupno državo - razpravljajmo o skupnih interesih, ki narekujejo tako Slovincem kot Hrvatom in Srbom, da se izjavijo za bodočo skupno zvezo. To edino so realna tla in od ugotovitve takih skupnih interesov lahko preidemo v razpravo o elementih take skupne zveze. Vse drugo pa je danes, oprostite, mlatenje prazne že zdavnaj zgnite slame. P.

BM/TRIGLAV

LONDON, W.C.1.- GT.BRITAIN